

Narečne prvine v Potrčevi predvojni kratki pripovedni prozi¹

Mihaela Koletnik*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 811.163.6'282:821.163.6.09Potrč I.

Mihaela Koletnik: Narečne prvine v Potrčevi predvojni kratki pripovedni prozi. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 84=49(2013), 2–3, str. 141–168

Prispevek prinaša Potrčevo narečno in drugo zvrstno, časovno in ekspresivno označeno besedje, s katerim zavestno barva svojo v knjižnem jeziku in za vseslovenski prostor pisano pripoved. Njegovo dokumentiranost, semantiko in živost smo preverili v *Pleteršnikovem slovarju* (1894/95) in *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (1995) ter v dveh novejših slovarjih in zbirki besed, ki prinašajo prleško narečno besedje.

Ključne besede: Ivan Potrč, kratka pripovedna proza, dialektizmi, prleško narečje

1.01 Original Scientific Article
UDC 811.163.6'282:821.163.6.09Potrč I.

Mihaela Koletnik: Dialectal Elements in Potrč's Pre-War Short Stories. Review for History and Ethnography, Maribor 84=49(2013), 2–3, pp. 141–168

The article presents Potrč's dialectal and other genre, chronologically and expressively labelled vocabulary, with which the writer consciously shapes his short stories that were written in the standard Slovene language and for the whole Slovene milieu. Its documentation, semantics and vividness were checked in *Pleteršnikov slovar* (*Pleteršnik's Dictionary*) (1894/95) and in *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (*Dictionary of the Slovene Standard Language*) (1995) as well as in two more recent dictionaries and word collections that include the Prlekija dialect.

Key words: Ivan Potrč, short stories, dialectisms, Prlekija dialect

¹ Prispevek je nastal v okviru programske skupine P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine), ki ga financira Agencija za raziskovalno dejavnost RS.

* Dr. Mihaela Koletnik, redna profesorica za slovenski jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, mihaela.koletnik@um.si

Uvod

Večina vsakdanjih besed za prvotne oblike in okoliščine življenja v knjižnem jeziku ima svoj izvor v obeh osrednjih narečjih in je v veliki meri tudi splošnoсловenska (Toporišič 1992: 123). Kot narečne prvine v knjižnem jeziku pa razumemo tiste, ki se čutijo kot pokrajinske, stilno zaznamovane, s pomeni, tipičnimi za določeno narečje (prav tam: 123–124). V prispevku se osredinjamo na narečne posebnosti, še zlasti leksiko v Potrčevi predvojni kratki prozi, katere izbor z naslovom *Prepovedano življenje* je izšel pri založbi Litera leta 2012; avtorica spremne študije je prof. dr. Jožica Čeh Steger.

Ivan Potrč, rojen leta 1913 v kmečki družini v Štukih pri Ptuj, je bil rodni govorec prleškega narečja, ki se v dolgem vokalnem sistemu od knjižnega loči zlasti v zaokroženem *u* (*ü*) in zložniškem *r* (*r̥*), vendar pa so knjižni dolgi samoglasniki, nasledniki staro- in novoakutiranih samoglasnikov v nezadnjih besednih zlogih ali mladoumično naglašeni, ostali kratki. Potrč svoje literature ni pisal v narečju, temveč v knjižnem jeziku, ki ga je pogosto zavestno barval s pokrajinsko oz. narečno besedo, s čimer je ostal zvest razmišljanju in čustvovanju preprostega človeka na štajerskem podeželju Ptujkega in Dravskega polja, Haloz ter Slovenskih goric.²

Potrčevo narečno besedje v *Prepovedanem življenju*

Ker je Potrč pisal v knjižnem jeziku, pri čemer je zavestno opuščal glasoslovne in oblikoslovne, tudi besedotvorne posebnosti svojega rodnega govora,³ je v njegovi pripovedi najopaznejše narečno, mestoma tudi časovno in ekspresivno zaznamovano besedje, ki ga je črpal iz bogatega prleškega besedišča. V nadaljevanju prispevka ga predstavljamo po abecednem redu, v današnjem narečnem živem govoru potrjeno pa znotraj oglatih oklepajev zapisano tudi v fonetični transkripciji. Njegovo dokumentiranost in semantiko smo preverili v *Pleteršnikovem slovarju* (1894/95) in

² Več o Potrčevem odnosu do knjižnega jezika in narečja glej pri Čeh (2006: 16–17).

³ V glasoslovju so narečne posebnosti onemitev izglasnega *-o*, premena dolgega ozkega *-o* v *-u* v imenu Joža (*tak*, *Juža*, *Južev*) ter skupini *čre-* (*črešnja*) in *-šč-* > *-š-* (*slatinšak*), v oblikoslovju ohranjanje v knjižnem jeziku neobstojnega polglasnika v moški sklanjati (*po Frančeku*) ter glagolska pripona *-no-* za knjižno *-ni-* (*pošepetnoti*), pri izpeljanih pridevniki pa se podobnost ter večja/manjša mera lastnosti pridevnika izražata s priponskim obrazilom *-ast* (*pesast*, *matast*).

Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1995) ter v dveh novejših slovarjih in zbirki besed, ki prinašajo prleško narečno besedje (*Gúčati po antùjoško* Bernarda Rajha, 2010; *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* Cirila Vnuka, 2012; *Cerkvenjaški besednjak* Cirila Paluca, 2010). Etimološke razlage pa so povzete po nam dostopnih etimoloških slovarjih (Bezlaj, 1976–2005; Snoj, 2003; Skok, 1971–1973; Striedter Temps, 1963).

baba ► ['baba] 'ženska; žena'; pslovan. **bāba* 'stara ženska' (SES: 27). PL: *bába*, f. 3) zaničljivo o odrasli ženski, posebno starejši; o zakonski ženi (zaničlj.) ~ SSKJ: *bába* -e ž (á) 1. slabš. ženska, navadno starejša // nizko (zakonska) žena ~ GPA: *bába* ž 1. ženska 2. žena ~ CB: *baba* 1. ženska 2. žena ~ SSOG: *bába* -e ž 1. SSKJ

bajta ► ['ba:jta] 'majhna, preprosta hiša'; prevzeto iz nar. sevit. *baita*, furl. *bàite* 'koča, bajta' (SES: 28). PL: *bâjta*, f. hölzerne Hütte; – prim. it. *baita*, Mik. (Et.). ~ SSKJ: *bájta* -e ž (â) 1. majhna, preprosta hiša ~ GPA: *bájta* ž hiša ~ CB: – ~ SSOG: –

bersa ► ['bɛ:rsa] 'plesen na vinu'; leksem je domnevno prevzet iz rom. jezikov, npr. istrsko it. *bersa*, *versa* 'tropine' (SES: 37, ESSJ I: 17). PL: *bęrsa*, f. 1) der Weinschimmel, der Kahm, Mur., Cig., Jan., C., Št.; – menda iz lat. *brisa*, Weintrestern, Dan. ~ SSKJ: *bérsa* in *bírsa* -e ž (ê; î) 1. agr. plesen na vinu ~ GPA: *bérsa* ž plesen na površini vina/jabolčnika ~ CB: *bersa* ali *birsa* bela plesen na vinu ~ SSOG: –

bogatec ► [bo'ga:tec] 'bogataš'; izpeljano iz leksema *bogàt*, *pslovan. *bogātŕ* < **bōgŕ* 'delež' (SES: 49). PL: *bogatɛc*, -tca, m. der Reiche ~ SSKJ: *bogátec* -tca m (â) nar. bogataš ~ GPA: *bogátec* m bogatin ~ CB: *bogatec* bogataš ~ SSOG: –, toda *bogatún* -a m bogataš

bogatija ► [boga'tija] 'bogastvo'; izpeljano iz leksema *bogàt*, *pslovan. *bogātŕ* < **bōgŕ* 'delež' (SES: 49). PL: *bogatija*, f. der Reichthum ~ SSKJ: *bogatija* -e ž (î) ekspr. velike materialne dobrine; bogastvo ~ GPA: *bogatija* ž bogastvo ~ CB: – ~ SSOG: –

cekar ► ['çɛker] 'iz slame ali ličja pletena ročna košara z dvema ročajema'; prevzeto iz avstr. nem. *Zecker* 'ročna košara iz slame ali ličja' (ESSJ I: 59, DLS: 100). PL: *čėkar*, -rja, m. = ceker, M.; *čėkər*, -kra, m. der Zecker, ein aus Stroh

oder Schilf geflochtener taschenartiger Handkorb, C., *jvzhŠt.* – iz nem. ~ SSKJ: *cékar -ja* m (ê) pletena ožja košara z dvema ročajema, navadno iz slame ~ GPA: –, toda *cèker* m cekar ~ CB: –, toda *ceker* cekar, košarica (spletana iz olupljenega šibja, slame ali ličja) ~ SSOG: –

cmariti ▶ [c'marti] 'počasi peči'; Po Bezlaju (ESSJ I: 66, 69) gre za domnevno besedno križanje med *cmáziti* 'pražiti, peči' in *cváriti* 'pražiti'; Snój kot izhodiščno obliko navaja pslovan. **skvǎriti*, ponavljalni glagol od **skvérti* 'cvreti' (SES: 75). PL: *cmáriti, -im*, vb. impf. sengen, schmoren, Cig., Erj. (*LjZv.*) ~ SSKJ: *cmáriti -im* nedov. (á â) 1. nav. ekspr. počasi peči, navadno brez maščobe ~ GPA: *cmàrti se* nedov. rahlo se cvreti ~ CB: –, toda *cmareje* počasno pečenje mesa v ponvi ~ SSOG: –

cmeriti se ▶ [c'merti se] 'jokati se'; nastalo iz vzročnega glagola *cvéliti* 'žalostiti, povzročati, da kdo cvili, joka' (SES: 75). PL: *cmériti se, -im se*, vb. impf. eine weinerliche Miene machen, M.; plärren, flennen, Jan., Polj. ~ SSKJ: *cmériti se -im se* nedov. (ě ê) // slabš. jokati ~ GPA: *cmèrti se* nedov. jokati se ~ CB: – ~ SSOG: –

cumati ▶ ['cumati] 'dremati'; leksem je ekspresivna tvorba h *kimati* (ESSJ I: 68). PL: *cúmati, -am*, vb. impf. schläfrig nicken, Št.-C. ~ SSKJ: *cúmati -am* in *-ljem* nedov. (û) nar. dremati, kinkati ~ GPA: *cùmati* nedov. dremati, dremuckati; kinkati ~ CB: *cumati* stoje ali sede dremati ~ SSOG: –

črepati ▶ [č'repati] 'veliko piti'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: *črépati, -pam, -pljem*, vb. impf. 2) schlürfen, gierig trinken, saufen, Mur., *jvzhŠt* ~ SSKJ: *črépati -am* in *črepáti -ám* nedov. (ě; á â) nar. severovzhodno pohlepno ali veliko piti ~ GPA: *črèpati* nedov. ekspr. hlastno piti, piti v velikih količinah ~ CB: –, toda *črepaje* pitje s hitrim in glasnim požiranjem ~ SSOG: *črépati -am* nedov., slabš. pohlepno piti

črešnja ▶ [č'rě:šja] 'češnja'; pslovan. *čers'bn'a*, cslovan. *črěsbńa* (SES: 85, ESSJ I: 88). PL: *črěšnja*, f. die Kirsche ~ SSKJ: *črešnja* ipd. gl. *češnja* ~ GPA: *črěšja* ž češnja ~ CB: – ~ SSOG: –

deca ▶ ['dɛca] 'otroci'; množinska oblika damostalnika *déte*, pslovan. **dětě* 'dojenček, otrok' s prvotnim pomenom *'kdor sesa, sesajoč' (SES: 105). PL: *déca, děcê*, f. coll. die Kinder, *vzhŠt.*, ogr., *kajk.-Valj.* (*Rad*); *déca*, Mur.; –

prim. stsl. дѣтъца. ~ SSKJ: *děca* -e ž (ê) knjiž. otroci / nar. vzhodno, navadno s povedkom v množini moškega ali srednjega spola ~ GPA: 2. *děca* m mn. otroci ~ CB: *deca* otroci ~ SSOG: –

ded ► ['dɛt] 'moški; mož'; splošnoslovanski leksem, pslovan. **dědъ* 'ded, poglavar velike družine' (SES: 98). PL: *děd*, -*děda*, m. 2) alter Mann, *Habd.*, *Z.*, *Škalska dol.* (Št.)-C.; – 3) žena o svojem možu: moj *ded*, C. ~ SSKJ: *déd* tudi *děd děda* m, (ê; ë ê) 3. nar. severovzhodno moški, navadno starejši // (zakonski) mož ~ GPA: *děd* m 1. moški 2. mož ~ CB: *ded* moški ~ SSOG: *déd* -a m 1. neznan odrasel moški 2. slabš. mož

deklinā ► [dek'linā] 'dekle'; izpeljano iz leksema *dékla*, pslovan. **dětk-lā*, izpeljanke iz manjšalnice *dětkā* 'deklica' (SES: 100). PL: *děklína*, f. größeres Mädchen, *Cig.*, *M.*; = dekle, *Mur.*, *Jan.*, *vzhŠt* ~ SSKJ: *děklína* -e ž (í) 3. nar. vzhodno dorasla mlada ženska, ki še ni poročena; dekle ~ GPA: *děklína* ž 1. deklica 2. dekle, ljubica ~ CB: –, toda *dekline* dekleta, deklice ~ SSOG: *děklína* -e ž ljubica

deklinica ► [dek'lin(i)ca] 'dekletce'; izpeljano iz *děklína*, kar je iz *dékla*, pslovan. **dětk-lā*, izpeljanke iz manjšalnice *dětkā* 'deklica' (SES: 100). PL: *děklínica*, f. dem. deklina, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Slom.* ~ SSKJ: *děklínica* -e ž (í) nar. vzhodno dekle, deklica ~ GPA: *děklínca* ž dekletce ~ CB: – ~ SSOG: –

dera ► ['dɛra] 'dnina'; prevzeto iz kor. nem. dial. *dör* 'delo brez hrane', srvnem. *derr* 'plačilo brez hrane' (DLS: 108). PL: *déra*, f. 3) ohne Beköstigung arbeiten, *Guts.*, C., *SlGor.* – iz nem. Dörre ~ SSKJ: *déra* in *děra* -e ž (ê; é) nar. vzhodno dninarsko delo, pri katerem si mora delavec prinesiti hrano s seboj ~ GPA: *děra* ž dnina/delovni dan brez hrane ~ CB: *dera* delo brez hrane pri komu ~ SSOG: *děra* -e ž dnina, delo pri kmetu brez hrane in pijače

dile ► ['di:lɛ] 'podstrešje'; množinska oblika samostalnika *díla* 'deska', prevzetega iz nem. *Diele* 'deska', srvnem. *dille*, *dil* 'deska, pod, leseni strop' (ESSJ I: 101, DLS: 109). PL: *díla*, f. pl. *dile*, der Dachboden; prim. nem. *Diele*, bav. *die dielen* = der Dachboden, C. ~ SSKJ: *díla* -e ž (î) 2. mn., nar. štajersko podstrešje ~ GPA: *díla* s mn. podstrešje ~ CB: *dila* ali *dile* podstrešje ~ SSOG: –

dohtar ► ['dɔxtar] 'zdravnik'; leksem je prevzet prek nem. *Doktor* iz lat. *doctor* 'učitelj' (SES: 116). PL: *dóhtar*, -*rja*, m. = doktor; *dōktor*, -*rja*, m. časten

naslov za izobražene in učene ljudi, der Doctor ~ SSKJ: *dóhtar* -ja m (ô) 1. nižje pog. zdravnik, doktor ~ GPA: *dòhtar* m zdravnik ~ CB: *dohtar* zdravnik, doktor ~ SSOG: –

dojača ▶ [do'jača] 'posoda za molžo'; izpeljano iz splošnoslovanskega leksema *dojíti*, pslovan. **dojíti* s prvotnim pomenom *'povzročati, da sesa' (ESSJ: 106–107, SES: 116). PL: *dojáča*, f. 2) die Melkgelte, *Mur.*, *Cig.*, *C.* ~ SSKJ: *dojáča* -e ž (á) nar. vzhodno posoda za molžo, navadno z enim ušesom ~ GPA: *dojáča* ž golida za molžo ~ CB: *dojača* posoda za molžo krav, koz ali ovc ~ SSOG: –

dojva ▶ ['dò:jva] 'molža'; izpeljano iz splošnoslovanskega leksema *dojíti*, pslovan. **dojíti* s prvotnim pomenom *'povzročati, da sesa' (ESSJ I: 106–107, SES: 116). PL: –, toda *dója*, f. das Melken, *C.* ~ SSKJ: *dójva* -e ž (ô) nar. vzhodno molža ~ GPA: *dójva* ž molža ~ CB: – ~ SSOG: –, toda *dojítva* -e ž molža

dokič ▶ ['dòkič] 'dokler'; leksem je izpeljan iz **do-kolē* 'dokler' (ESSJ I: 107). PL: *dòkič*, conj. = dokler, *Jan.*, *Mik.*, *vzhŠt.* in *dòklič*, conj. = dokler, *Habd.-Mik.*, *C.*, *vzhŠt.*, *ogr.*, *kajk.* ~ SSKJ: –, toda *dòklič* vez. (ö) nar. dokler ~ GPA: *dòkič* dokler ~ CB: *dokič* dokler ~ SSOG: –, toda *dóklič* prisl. v vezn. rabi dokler

drežati ▶ [d'rě:žati] 'čemeti, ždeti'; po Bezlaju (ESSJ: 111) je etimologija leksema nejasna, pomen, izpričan v narečju, se ne navaja. PL: *drěžati*, -ím, vb. impf. müßig dastehen, *C.*, *Z.* ~ SSKJ: *drežáti* – ím nedov (á í) nar. vzhodno 2. čemeti, ždeti ~ GPA: *drěžati* nedov. dolgo bedeti ~ CB: – ~ SSOG: –

frka ▶ ['fr̩:ka] 'frklja'; Bezlaj leksem *fřklja* 'vihrava mladostnica' razlaga kot izpeljanko iz glagola *fřkati* *fřkam* 'smukati, vihrati, brizgati, suvati', nastalega po onomatopeji iz *fřk* 'o hitrem šumnem letu; let' (ESSJ I: 77). Po Snoju (SES: 160–161) gre za izpeljanko iz *fřkati* 'kodrati', pri čemer se dopušča tudi možen vpliv sloven. *fřkati* 'tekati, letati'. PL: *fřka*, f. der Nasenstüber, *Blc.-C.*, *Z.* ~ SSKJ: *fřka* -e ž (ř) nar. frklja ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

gantar ▶ ['gantar] 'lesena podloga za sode v kleti'; izposojeno iz srvnem. *kantner*, bav. avstr. *Ganter*, štaj. nem. *Ganter*, *Gantner* 'podstavek za sode' < lat. (DLS: 126, ESSJ I: 138). PL: *gántar*, -rja, m. der Lagerbaum für Fässer im Keller, *Cig.*, *C.*, *Mik.* – prim. bav. *ganter*, it. *cantiere*, *Mik.* (Et.) ~ SSKJ: *gántar* -ja m (á) nar. vzhodno lesena podloga za sode v kleti; lega ~ GPA: *gántar* m

podložni tram za sode v kleti ~ CB: –, toda *gantari* kletni trami ali podstavki za namestitvev sodov ~ SSOG: –

gorice ▶ [go'rice] 'vinograd'; množinska oblika samostalnika *goríca*, pslovan. **goríca*, kar je manjšalnica leksema *gorā* 'gora' (ESSJ I: 162). PL: *goríca*, f. dem. *gora* 2) (vinska) gorica, der Weinberg ~ SSKJ: *goríca* -e ž (í) 1. nav. mn., nar. vzhodno vinograd (v gričevnatem svetu) ~ GPA: *goríca* ž vinograd ~ CB: *gorica* vinograd ~ SSOG: *goríce* -ø ž, mn. vinograd(i)

graba ▶ [g'raba] 'grapa'; prevzeto iz stvnem. *grabo*, srvnem. *grabe* 'jarek, prekop' (DLS: 130, ESSJ I: 167). PL: *grába*, f. = jarek – prim. *graben*; *grábən*, -*bná*, m. = jarek; – iz nem. ~ SSKJ: *grába* -e ž (á) nar. vzhodno grapa; *grápa* -e ž (á) jarek, ki ga je strmo v breg naredila voda // manjša ozka dolina s strmi mi pobočji ~ GPA: *grába* ž 1. kotlina, kotanja 2. strmina, klanec ~ CB: *graba* dolina, dol, grapa ~ SSOG: *grába* -e ž grapa, dolina, dol

grunt ▶ [g'rünt] 'večje posestvo'; leksem je prevzet iz srvnem. *grunt* 'tla, zemlja, posestvo' (DLS: 132). PL: *grünt*, *grúnta*, m. = zemljišče, der Bauerngrund – iz nem. ~ SSKJ: *grünt* *grúnta* m (ü ú) nekd. večje posestvo v velikosti 15 do 20 ha ~ GPA: *grünt* m posestvo; kmetija ~ CB: *grünt* posestvo, imetje, grunt ~ SSOG: –

gumno ▶ [nar. 'gümla] 'prostor, kjer se navadno mlati'; pslovan. **gumъnъ* s prvotnim pomenom *'prostor, kjer se mlati pšenico' (SES: 196). PL: *gúmno*, n. 1) festgestampfter Boden: die Tenne, die Dreschtenne, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *ogr.-Mik.* ~ SSKJ: *gúmno* -a s (ú) prostor, kjer se navadno mlati ~ GPA: –, toda *gümla* ž 1. gumno ~ CB: –, toda *gümla* prostor za mlačev in otepanje žitnih snopov ~ SSOG: –

hasek ▶ ['xasek] 'korist'; leksem je prevzet iz madž. *haszon* 'korist, dobiček' (ESSJ I: 192). PL: *hásək*, -*ška*, m. der Nutzen, der Vortheil, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *BlKr.*, *vzhŠt.*, *ogr.*, *kajk.-Valj.* (*Rad*), *Štrek.* – prim. hasen ~ SSKJ: *hásek* -*ška* m (â) raba peša korist ~ GPA: *hàsek* m korist ~ CB: *hasek* korist, pridelek ~ SSOG: –

hram ▶ [x'ram] 'kmečka hiša'; pslovan. **xôrmъ* (ali **xôrmъ*) je prvotno verjetno pomenilo *'iz živalskih kož narejen šotor' (SES: 210). PL: *hràm*, *hráma*, m. 1) das Gebäude, *vzhŠt.*; pos. das Wohngebäude, das Haus, *vzhŠt.*

~ SSKJ: *hrám* tudi *hràm hráma* m (â; ä á) 3. nar. vzhodno kmečka hiša, navadno z gospodarskimi poslopiji ~ GPA: *hràm* ž stanovanjska zgradba, hiša ~ CB: *hram* zidanica, s kamnom ali opeko zidana hiša ~ SSOG: –

hupkati ▶ ['xupkati] 'pestovati, ujčkati'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: – ~ SSKJ: *húpkati -am* nedov. (û) nar. vzhodno 1. pestovati, ujčkati ~ GPA: *hùpkati* nedov. poskakovaje/zibaje hoditi ~ CB: – ~ SSOG: –

ilovka ▶ ['ilofka] 'ilovica'; izpeljano iz splošnoslovanske podstave *íl*, pslovan. **ilv* 'glina' (ESSJ I: 209). PL: *ilovka*, f. = ilovica, Z., *Vrtov., jvzhŠt.*; *ilovica*, f. der Lehm, die Lehmerde ~ SSKJ: *ilovka -e ž* (í) 1. nar. ilovica; *ilovica -e ž* (í) težka, manj rodovitna prst iz gline, pomešane s peskom ~ GPA: –, toda *ilovca* ž ilovica, glina ~ CB: –, toda *ilofca* ilovica, glina ~ SSOG: –, toda *ilováča -e ž* ilovica, težka ilovnata tla

janka ▶ ['jɛnka] 'krilo'; leksem je prevzet iz nem. *Janker* 'vrsta moške ali ženske obleke', bav. avstr. *Jänker* (DLS: 139, ESSJ I: 219). PL: *jânka*, f. der Weiberrock, *Mur., Cig., Jan., Dol., vzhŠt.* – prim. švab. janke = weibliches Kleidungsstück, prim. tudi: nem. Jacke, avstr.-nem. janker, C. (*Vest.* I. 62.) ~ SSKJ: *jánka -e ž* (â) 1. nar. severovzhodno krilo ~ GPA: –, toda *jènka* ž (žensko) krilo ~ CB: –, toda *jenka* žensko krilo ~ SSOG: –, toda *jènka -e ž* žensko krilo

jarčiti se ▶ [ʔ] 'pariti se'; leksem je izpeljan iz pslovan. **jârč* 'pomladen' (ESSJ I: 220). PL: *járčiti, jârčim*, vb. impf. 1) – j. se, sich paaren, falzen (von Vögeln, bes. Hühnern), Z., *Cig.* ~ SSKJ: *járčiti -im* nedov. (á â) povzročati brejost; *járčiti se* nar. spolno se združevati, pariti se ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

jaskati ▶ ['ja:skati] 'kričati, vpiti'; po Bezlaju (ESSJ I: 221) je *jáskati* 'vpiti, tožiti' in 'glasno kokodakati' verjetno onomatopeja. PL: *jâskati, -am*, vb. impf. hellaut gackern, C., Z., *jvzhŠt.*; pren. laut schreien (zankend, jammernd u. dgl.), Z., *jvzhŠt.* ~ SSKJ: *jáskati -am* nedov. (â) 2. nar. kričati, vpiti ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

južina ▶ ['jűžna] 'malica'; pslovan. **jűžina* je izpeljano iz pslovan. **jűgъ* s prvotnim pomenom 'kosilo' (ESSJ I: 235). PL: *jűžina*, f. 1) das Nachmittagsmahl, die Jause, *Št.-Mur.* ~ SSKJ: *jűžina -e ž* (ú) 2. nar. malica ~ GPA: *jűžna* ž malica ~ CB: *jűžna* malica, južina ~ SSOG: –

kajha ▶ ['ka:jxa] 'ječa, zapor'; leksem je izposojen iz srvnem. *kiche* 'ječa, zapor', nem. *Keiche* (DLS: 142). PL: *kâjha*, f. der Kerker, Zora, Št. – iz nem. *Keiche* ~ SSKJ: *kájha* -e ž (â) nar. vzhodnoštajersko zapor, ječa ~ GPA: *kájha* ž ječa, zapor ~ CB: – ~ SSOG: *kájha* -e ž ječa

kajon ▶ [ʔ] 'grdoba, porednež'; prevzeto prek nem. *Kujon* ali iz furl. *cojon* 'malopridnež' (SES: 333). PL: *kajôn*, m. psovka: schlechter Kerl, ein Schelm – prim. fr. *coion* ~ SSKJ: *kajón* -a m (ô) nar. zahodno grdoba, porednež ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

kamra ▶ ['ka:mra] 'manjša soba v kmečki hiši'; prevzeto prek srvnem. *kamer*, *kamere* 'izba', stvnem. *chamara*, lat. *camera* 'soba z obokanim stropom' (DLS: 144, SES: 253). PL: *kâmra*, f. = izba, die Kammer – iz nem; *izba*, f. 1) das Zimmer, Mur., Cig., Jan., nk. ~ SSKJ: *kámra* -e ž (â) 1. nar. manjša soba v kmečki hiši, navadno za spanje ~ GPA: *kámra* ž (hišna) shramba ~ CB: *kamra* manjša soba, spalnica otrok ali služinščadi ~ SSOG: –

klojci ▶ [k'lɔ:jci] 'krhlji'; množinska oblika leksema *klójec*, prevzetega iz srvnem. *klôtze*, nem. *Klötze* (DLS: 151). PL: *klôca*, f. die Klötze, Jan., Bolc-Erj. (Torb.) – iz nem.; prim. bav. *klotzen* ~ SSKJ: *klójec* -jca m (ô) nar. vzhodno krhelj ~ GPA: *klójc* m posušeno sadje, krhelj ~ CB: *klojci* posušeno sadje, krhlji ~ SSOG: –

klučanja ▶ [klu'čaja] 'preprosto viničarsko zavetišče'; izpeljano iz splošno-slovanske podstave *klét*, pslovan. **klětv*, stcslovan. *klětv* 'soba, bivališče' (SES: 279, ESSJ II: 42). PL: –, toda *klečanja*, f. schlechter, kleiner Keller, SlGosp.-C. ~ SSKJ: – ~ GPA: –, toda *klečaja* ž viničarsko zavetišče; (skromna) lesena hiška ~ CB: –, toda *klečaja* iz tesanih brun sestavljena manjša hiša, ki so jo običajno uporabljali vinogradniški delavci za shranjevanje orodja in vedritev ob nenadnem dežju ~ SSOG: *klečaja* -e ž majhno samostojno poslopje ali pritiklina za shranjevanje pijače ali pridelkov

koča ▶ ['koča] 'hiša'; leksem *kóča* 'revna, kmečka hiša', pslovan. **kōt'a*, etimološko ni zadovoljivo pojasnjen (SES: 287). PL: *kôča*, f. die Bauernhütte, ärmliche Wohnhütte ~ SSKJ: *kóča* -e ž (ô) 3. star. majhna, preprosta hiša, bajta ~ GPA: *kóča* ž hiša ~ CB: –, toda *kočka* zelo majhna in skromno opremljena lesena hiša ~ SSOG: –

kočar ► ['kõ:čar] 'bajtar, viničar'; izpeljano iz leksema *kóča* 'revna, kmečka hiša', pslovan. **kõt'a*, kar etimološko ni zadovoljivo pojasnjeno (SES: 287). PL: *kôčar*, -*rja*, m. 1) der Besitzer einer Bauernhütte, der Häusler, der Keischler ~ SSKJ: *kóčar* -*ja* m (ô) star. bajtar, kajžar ~ GPA: *kóčar* m bajtar, viničar ~ CB: *kočar* kočar, bajtar ~ SSOG: –

kokot ► [ko'kõt:t] 'petelin'; stcslovan. *kokošb* 'kokoš', *kokot* je izpeljano iz onopatopeje **koko*, ki posnema kokodakanje (ESSJ II: 54, SES: 290). PL: *kokôt*, m. 1) der Hahn, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Št.* ~ SSKJ: *kokót* -*a* m (ô) nar. vzhodno petelin ~ GPA: *kokót* m 1. petelin ~ CB: – ~ SSOG: –, toda *kokotíč* -*a* m mladi petelin

kolomija ► [kolo'mi:ja] 'tirnica od voza'; sestavljeno iz leksemov *koló*, pslovan. **kolō*, in *míti*, pslovan. **myti*, **mъjо* (ESSJ II: 59, 186). PL: *kolomíja*, f. das Wagengeleise, *Cig.*, *vzhŠt.*-C. ~ SSKJ: *kolomíja* -*e* ž (î) nar. vzhodnoštajersko sled, ki jo zapusti kolo vozila; kolesnica ~ GPA: –, toda *kolomàja* ž kolesnica, kolotečina ~ CB: *kolomaja* kolesnica, zemeljska sled koles pri vožnji s kmečkim vozom ~ SSOG: *kolomíja* -*e* ž globoka sled kolesa voza na kolovozu

kraspati ► [k'ra:spat] 'praskati'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. Morda je potrebno izhajati iz leksema *krásta*, pslovan. **kōrsta* s prvotnim pomenom *'kar se praska' (SES: 318). PL: *krâspati*, -*am*, vb. impf. = praskati, kratzen, ritzen, *Z.*, *jvzhŠt.* ~ SSKJ: *krâspati* -*am* nedov. (â) nar. praskati ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

krplje ► ['kr̩:pl̩e] 'mreža za prenašanje listja, slame, sena'; pslovan. **křrpl'a* (SES: 329, ESSJ II: 102). PL: *kr̩plja*, f. 2) pl. *krplje*, ein Netz mit zwei gebogenen Seitenhölzern, die zusammengeschlagen dasselbe schließen; es dient zum Tragen von Heu, Stroh, Streu u. dgl., *Mur.*, *Kres*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *kr̩plja* -*e* ž (ř) nav. mn. 2. nar. vzhodno priprava iz ovalnega obroča in vrvi, ki se uporablja za prenašanje zlasti krme ~ GPA: *kr̩ple* ž mn. mrežasta košara (iz vrvic) za prenašanje listja/slame ~ CB: *krple* iz tanke vrvi spletena mreža v dveh polkrožno upognjenih držajih iz lesa leske (za prenašanje listja, slame, krme) ~ SSOG: –, toda *krpele* -*ø* ž, mn. pripomoček za nošenje listja, slame, sena ipd. (iz dveh povezanih močnih lesenih lokov, na katera je pripreta vrvna mreža)

kupica ▶ ['kupica] 'kozarec'; izpeljanka iz leksema *kúpa*, prevzetega iz neke rom. predloge, sorodne z it. *coppa* 'kupa' (SES: 335). PL: *kúpica*, f. dem. 1. ku-pa; 1) der Trinkbecher, das Trinkglas, *Cig., Jan., Št., Dol.* ~ SSKJ: *kúpica -e ž* (ú) manjšalnica od *kupa*; *kúpa -e ž* (ú) 2. zastar. kozarec sploh ~ GPA: *kùpica ž* kozarec za pitje ~ CB: *kupica* kozarec ali krožica (decilitrska steklena ali lončena posoda za pitje vina) ~ SSOG: –

matast ▶ ['matasti] 'omotičen'; prevzeto iz nem. *matt* 'mlahav, brez moči' (SES: 384). PL: *mátast*, adj. betäubt, schwindelig, *Notr.* – prim. it. matto, nährisch ~ SSKJ: *mátast -a -o* prid. (á) 1. pog. omotičen, mlahav ~ GPA: *màtasti -a -o* omotičen, medel ~ CB: – ~ SSOG: –

mojster ▶ ['majster] 'mojster, strokovnjak'; narečni leksem *májster* je prevzet iz nem. *Meister* 'mojster'; PL: *môjstər, -tra*, m. der Meister; tudi: *mójster* – iz nem. ~ SSKJ: *mójster -tra m* (ó) 1. nav. ekspr. kdor zna kaj dobro, navadno strokovno narediti ~ GPA: –, toda *májster m* 'mojster, strokovnjak' ~ CB: – ~ SSOG: –

molec ▶ ['mòlec] 'molivec'; izpeljano iz glagola *molíti*, pslovan. **modlīti* 'prostiti, moliti' (SES: 142). PL: *mólac, -lca*, m. 1) der Beter, *Mur., Jan., C.* ~ SSKJ: *môlec* tudi *mólec -lca m* (ô; ô) nar. molivec ~ GPA: *mòlec m* molivec ~ CB: *molec* molivec ~ SSOG: –

napevati ▶ [na'pɛvati] 'peti prvi del besedila, na katerega drugi odgovarjajo ali ga nadaljujejo'; izpeljano iz leksema *péti*, pslovan. **pěti*, kar etimološko ni dokončno pojasnjeno (SES: 510). PL: – ~ SSKJ: *napévati -am* nedov. (ɛ) nar. vzhodno peti prvi del besedila, na katerega drugi odgovarjajo ali ga nadaljujejo ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

natol ▶ ['na:tol] 'prostor za sekanje drv'; *náton* in *nátol* (vzh. štaj.) se je razvilo iz **tėti, tɒnɔ* 'sekati' (ESSJ II: 216). PL: –, toda *náton*, m. 2) der Platz, wo Holz gehackt wird, *Mur., Zora, Št.* – die Holzlege, *C.*; (tudi: *nátol, vzhŠt.*) ~ SSKJ: –, toda *náton -a m* (á) nar. vzhodnoštajersko prostor za sekanje, cepljenje drv ~ GPA: –, toda *náton m* 2. prostor za odlaganje in pripravljanje drv ~ CB: –, toda *naton* travnati del kmečkega dvorišča ~ SSOG: –, toda *náton -a m* prostor za sekanje drv

navek ▶ ['navek] 'zmeraj'; sklopljeno iz leksema *vék* 'daljša doba', pslovan. **věkъ* 'življenjska doba' SES: 811) in predloga *na*, pslovan. **na* (SES: 427). PL: *návěk*, adv. = zmerom, immer, *kajk.-Vest.* ~ SSKJ: *návek* prisl. (á) nar. vzhodno zmeraj, zmerom ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

obrajda ▶ [ob'ra:jda] 'brajda'; prevzeto iz ben. it. *braid*a, furl. *bràide* 'majhno posestvo' (SES: 53). PL: *obrâjda*, f. = brajda, *Danj. (Rok.)-Erj. (Torb.), Zor*a.; *brâjda*, f. an einem Geländer gezogene Reben, die Rebenhecke ~ SSKJ: *obrâjda* -e ž (â) nar. vzhodnoštajersko brajda ~ GPA: *obrâjde* ž mn. brajde ~ CB: *obrajde* brajde ~ SSOG: –

ograd ▶ ['ograd] 'vrt'; sloven. *ógrad* 'plot, ograja' je izpeljano iz *gradíti*, pslovan. **gordíti*, česar najstarejši splošnoslovanski pomen je 'postavljati ograjo' (ESSJ I: 168). PL: *ogràd*, -*gráda*, m. der Garten, *Jan., Mik., Luče (Št.)-Erj. (Torb.), vzhŠt.*; bes. der Gemüsegarten, *Poh.*; – tudi: *ógrad* -*gráda*, *ogr.-Valj. (Rad)* ~ SSKJ: *ogràd* -*áda* in *ógrad* -*a* m (ä á; ó) 2. nar. ograjen prostor okrog hiše in gospodarskega poslopja, porasel s travo in drevjem ~ GPA: *ògrad* m (zelenjavni) vrt ~ CB: *ograd* vrt (ograjeni zelenjavni in cvetlični vrt) ~ SSOG: –

ogrebati ▶ [og'rebati] 'odstranjevati'; nedovršna glagolska oblika h *gréb-sti*, pslovan. **gre(b)tí* 'grebsti, kopati, praskati' (SES: 189; ESSJ I: 173). PL: *ogrébati*, -*grēbam*, -*bljem*, vb. impf. ad *ogrebsti* 2) scharren, abscharren ~ SSKJ: *ogrébati* -*am* nedov. (ē ē) 1. star. odstranjevati, navadno s praskanjem, drgnjenjem ~ GPA: *ogrébati* dvovid. spravljati/spraviti sneg s strehe ~ CB: –, toda *ogrebaje snega* ogrebanje ali spravljanje snega s hišnih streh ~ SSOG: –

okinčati ▶ [o'ki:nčati] 'okrasiti, olepšati'; tvorjeno iz prevzetega leksema *kínč* < madž. *kincs* 'zaklad' (ESSJ II: 32). PL: *okínčati*, -*am*, vb. pf. = okrasiti, olepšati; ausschmücken, verzieren, *Cig., Jan., nk.* ~ SSKJ: *okínčati* -*am* dov. (î) zastar. okrasiti, olepšati ~ GPA: *okínčati* okrasiti ~ CB: – ~ SSOG: –, toda *okinčiti* -*im* dov. okrasiti

opičiti ▶ [o'pičiti] 'zapičiti'; izpeljano iz leksema *píčiti*, pslovan. **pīčiti* (SES: 12, 513). PL: *opíčiti*, -*pīčim*, vb. pf. (etwas Spitziges) in irgend etwas hineinstecken, *Mur.* ~ SSKJ: *opíčiti* -*im* dov. (í î) nar. vzhodnoštajersko zapičiti ~ GPA: *opičiti (se)* dov. zapičiti (se) ~ CB: – ~ SSOG: –

opravka ▶ ['oprafka] 'opravljanje kot vsakodnevno opravilo v hlevu'; izpeljano iz leksema *oprávljati*, nedovršne glagolske oblike, izpeljane iz *právit*, pslovan. **právit*, katere pomen 'delati' je izpričan v stcslovan. *praviti* *'ravnati, delati prav' (SES: 559–560). PL: – ~ SSKJ: *oprávka* in *ópravka* -e ž (â; ô) nar. vzhodno delo z živino ~ GPA: – ~ CB: –, toda *oprafca* vsakodnevna opravila pri živini ~ SSOG: –, toda *ópravica* -e ž vsakodnevno jutranje ali večerno opravljanje del na kmetiji

opravlati ▶ [op'ra:vlati] 'oskrbovati, skrbeti za živino'; nedovršna glagolska oblika, izpeljana iz leksema *právit*, pslovan. **právit*, katerega pomen 'delati' je izpričan v stcslovan. *praviti* *'ravnati, delati prav' (SES: 559–560). PL: *oprávljati*, -am, vb. impf. ad opraviti; 3) živino o., das Vieh besorgen, Cig. ~ SSKJ: *oprávljati* -am nedov., (á) 4. star. oskrbovati, skrbeti za ~ GPA: *oprávlati* nedov. skrbeti za živino v hlevu ~ CB: –, toda *opravlaje* opravljanje kot vsakodnevno opravilo v hlevu ~ SSOG: –

osepnice ▶ [o'sepn̩ce] 'kožna bolezen kože'; množinska oblika leksema *osépnica*. Po Snoju (SES: 479) je *osépnice* 'kožna bolezen kože' nastalo v narečnem razvoju iz **os̩ep̩nica* 'izpuščaj'. PL: *osépnica*, f. die Blatter (als Ausschlag), die Pocke; *osepnice*, die Blattern (variola) ~ SSKJ: *osépnice* -nic ž mn. (ê) knjiž. kužna bolezen z gnojnimi mehurčki na koži; kože ~ GPA: *osépnica* ž osepnica ~ CB: *osepnice* kožne brazgotine po cepljenju proti črnim kozam ~ SSOG: –

pikola ▶ ['pikola] 'slaba pijača, narejena iz tropin in vode'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: – ~ SSKJ: *píkola* -e ž (î) nar. vzhodnoštajersko vino, narejeno iz tropin, sladkorja in vode ~ GPA: *píkola* ž (slaba) pijača, dobljena iz tropin in vode ~ CB: *pikola* medli jabolčnik ~ SSOG: *píkola* -e ž 1. vino iz tropin, sladkorja in vode

pilka ▶ ['pi:lka] 'lesen zamašek za sod'; etimologija leksema *píljka* 'čep, zamašek, luknja' je nejasna, morda je leksem prevzet iz srvnem. *píl* 'luknja za čep', *verpílen* 'zamašiti' (ESSJ III: 37). PL: *pílka*, f. 1) der Spund (sowohl der Pfropf als auch das Loch); (*piljka*, *Mur* – iz nem.; prim. kor.-nem. peil, Spundpfropf ~ SSKJ: *pílka* -e ž (î) nar. lesen zamašek za sode; voha ~ GPA: *pílka* ž zgornji čep pri sodu (ali luknja zanj) ~ CB: *pilka* zgornji zamašek vinskega soda ~ SSOG: –

pipati ▶ ['pi:pati] 'puliti'; pslovan. **pípati* 'piskati, čivkati' (ESSJ III: 38; SES: 515). PL: *pípati*, *píbam*, *-pljem*, vb. impf. 2) rupfen, ausraufen, ausreißen *Slom.*, *Št.* ~ SSKJ: *pípati* -am tudi *-ljem* nedov. (î î) nar. puliti, izdirati ~ GPA: *pípati* nedov. puliti ~ CB: –, toda *pipaje* 'puljenje' ~ SSOG: –

pocje ▶ ['pɔcje] 'podstenje'; nastalo po naglasnem umiku in redukciji sredinskega zloga iz *podsenje* 'lopa pred hišo; prostor pod napuščem', pslovan. **podšēnje* 'veža, lopa' (ESSJ III: 72). PL: *podšēnje*, n. = podstenje, der Raum am Hause unter dem Vordache (unter der Traufe), *vzhŠt.-C.*; (*podsenje* f. pl. die Laube vor dem Hause *SlGor.-C.* [*Vest. I. 6.*]). ~ SSKJ: *podsténje* -a s (ê) nar. vzhodno prostor pod napuščem ~ GPA: *pòcje* ž mn. podstenje, pločnik ob hiši ~ CB: *pocije* podstenje (urejene hodne poti pod streho na zunanji strani hišnega zidu) ~ SSOG: –

podojen ▶ [po'dɔ:jeni] 'pomolzen'; deležniška oblika od *podojiti* 'pomolsti', kar je izpeljano iz *dojiti*, pslovan. **dojiti* s prvotnim pomenom 'povzročati, da sesa' (SES: 116). PL: –, toda *podojiti*, *-ím*, vb. pf. 2) das Melken vollenden, *Mur.*, *Št.* ~ SSKJ: *podojèn* – *ēna* -o; gl. *podojiti* -*ím* dov. (î î) 2. nar. vzhodno pomolsti ~ GPA: –, toda *podojiti* pomolsti ~ CB: – ~ SSOG: –

podsek ▶ ['pɔtsek] 'prag v hiši'; izpeljano iz leksema *podsekati* 's sekanjem od spodaj ločiti', tvorjenega iz podstave *sékati*, pslovan. **sěkati* (ali **sěkáti*) 'seči, sekati' (SES: 645). PL: *podśěk*, *-śeka*, – tudi: *pódśěk*, *-śeka* in: *pódśěk*, *-śeka*, *Valj. (Rad)*, *vzhŠt. m.* der Grundbalken, der Grundbaum, die Grundschwelle (eines hölzernen Gebäudes, eines Dachstuhles), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Cig. (T.)*, *Št.-C.*, *ogr.-Valj. (Rad)* ~ SSKJ: *podśěk* -*éka* m (è è) nar. 1. prag (v hiši) ~ GPA: *pòdsek* m spodnji/temeljni tram (leseni) pri hiši ~ CB: – ~ SSOG: –

podšukati ▶ [pot'sü:kati] 'podvihati'; izpeljano iz leksema *súkati*, pslovan. **sukāti* 'sukati, obračati' (SES: 710). PL: *podśúkati*, *-kam*, *-čem*, vb. pf. unten eindrehen, *jvzhŠt.* ~ SSKJ: *podśúkati* -am in *-súčem* dov. (ú) nar. vzhodnoštajersko zavihati, podvihati ~ GPA: *podśúkati* nedov. podvihati ~ CB: – ~ SSOG: –

pojas ▶ [po'ja:s] 'pas'; pslov. **pōjasъ* 'pas, trak, s katerim se kaj priveže' je izpeljan iz glagola **pojāsati* 'privezati, opasati' (SES: 495). PL: *pojās*, m. = pas, *Mur.*, *Jan.*, *Danj. (Posv. p.)*, *ogr.-Valj. (Rad)*. ~ SSKJ: – ~ GPA: *pojás* m 1. pas ~ CB: *pojas* 1. trebušni obseg ~ SSOG: –

pokljukati ► [pok'lükati] 'potrkati'; izpeljano iz podstave *kljúka*, pslovan. *kl'úka*, kar izhaja iz ide. baze s pomenom 'kriv kos lesa, kavelj, kljuka' (SES: 281). PL: *pokljúkati*, -am, vb. pf. anklopfen, *Mur.*, *Cig.*, *M.*, *Trub.* ~ SSKJ: *po-kljúkati* -am dov. (û) star. narahlo udariti, potrkati ~ GPA: *poklûkati* potrkati ~ CB: – ~ SSOG: –

polovnjak ► [polov'jak] 'približno 280-litrski vinski sod'; v leksemu se ohranja iz samostalniške osnove tvorjeni pridevnik **polovъ* 'polovičen'; pslovan. **põlv* 'polovica' je prvotno pomenilo *'kar je razcepljeno, del nečesa razcepljenega' (ESSJ III: 78, SES: 538). PL: *polovnják*, m. ein Halbstartin, ein fünf Eimer haltendes Fass ~ SSKJ: *polovnják* -a m (á) 1. nar. prostorninska mera, navadno za vino, približno 280 l ~ GPA: *polovják* m 300-litrski sod ~ CB: *polovjak* leseni sod (vsebnost okrog 300 litrov) ~ SSOG: *polovják* -a m sod (okrog 280 l)

pošepetnoti ► [poše'petnoti] 'pošepniti'; izpeljanka iz leksema *šepèt*, pslovan. **s'bp̃t̃b* 'šepet' (SES: 724). PL: – ~ SSKJ: –, toda *pošepétniti* -em dov. (ě ê) šepetajoč reči, povedati ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

prava ► [p'ra:va] 'desna'; pslovan. **právъ* se je razvilo iz ide. osnove s prvotnim pomenom 'na čelu stoječi, prvi' (SES: 559). PL: *prâvi*, adj. recht, richtig; prava roka = desna r., *vzhŠt.* ~ SSKJ: *právi* -a -o prid. (á) • nar. vzhodnoštajersko *prava roka* desna roka ~ GPA: *právi* -a -o 2. desen ~ CB: –, toda *pravača* desna roka (rekli so tudi »prava roka«) ~ SSOG: *právi* -a -o prid. 2) desni

pre ► [p're] 'baje, menda'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: *prè*, adv. wie man sagt, wie es heißt, angeblich, *Cig.*, *Jan.*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *prè* prisl. (ě) nar. vzhodno baje, menda ~ GPA: *prê* baje ~ CB: *pre* menda baje ~ SSOG: –

pregovarjati se ► [prego'va:rjati se] 'prerekati se'; nedovršna glagolska oblika, izpeljana iz leksema *govoríti*, izvedenega iz splošnoslovanske podstave *góvor*, pslovan. **gõvorъ* 'klicati, vpiti' (SE: 185). PL: *pregovárjati*, -am, vb. impf. – *p. se*, einen Wortwechsel haben, disputieren, streiten, *Mur.*, *Cig.*, *C.* ~ SSKJ: *pregovárjati* -am nedov. (â) 2. nar. ugovarjati; *pregovárjati se* prerekati se, pričkati se ~ GPA: *pregovárjati se* nedov. pričkati se, ugovarjati ~ CB: – ~ SSOG: –

preprast ► [ʔ] ‘nespameten, neumen’; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: – ~ SSKJ: *prêprast* -a -o prid. (ê) nar. nespameten, neumen – ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

prezati ► [p'rɛːzati] ‘govoriti, pripovedovati’; Snojev slovar navaja leksem *prézati* v pomenu ‘pokati, odpirati se’ (SES: 572), Bezljajev v pomenu ‘zijala prodajati, zijati, paziti’ (ESSJ III: 118), nobeden od slovarjev v pomenu, izpričanem v narečju. PL: ~ *prézati*, -am, vb. impf. 1) aufspringen (von Samenkapseln, Hülsen u. dgl.) ~ SSKJ: *prézati* -am nedov. (ê) nar. vzhodno govoriti, pripovedovati ~ GPA: *prézati se* nedov. luščiti se sam od sebe, odpirati se ~ CB: – ~ SSOG: *prézati (se)* -am nedov. 1. osipavati se 2. sitnariti

priklet ► [p'rikɫ, p'riklet] ‘veža’; izpeljano iz splošnoslovanskega leksema *klét*, pslovan. **klētb*, stcslovan. *klētb* ‘soba, bivališče’ (ESSJ II: 42, SES: 279). PL: *príklet*, m. das Vorhaus, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *C.*, *Danj.-Mik.*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *príklet* tudi *priklét* -a m (î; ê) nar. vzhodno veža ~ GPA: *priklt* m hišna veža ~ CB: *priklt* ali *priklet* prostor pred kletjo v notranjosti hiše ~ SSOG: *príklet* -a m, etnol. nekdam hodnik pred prednjo in zadnjo sobo ter kuhinjo

rabota ► ['raːbota] ‘težko delo, garanje’; pslovan. **ōrbota* ‘težko delo, suženjstvo’ (SES: 597). PL: *rabôta*, f. der Frohndienst (die Robot), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Štrec.* – *ráбота*, *Mur.*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *rabóta* tudi *ráбота* -e ž (ô; á) ekspr. 2. težko, malo cenjeno delo ~ GPA: *ráбота* ž (obvezno) delo na javnih cestah ~ CB: *rabota* 1. tlaka, prisilno delo 2. brezplačno enodnevno delo v vaški skupnosti ~ SSOG: –

rano ► ['raːno] ‘zgodaj’; izpeljano iz *rán*, pslovan. **rân̥* ‘zgoden, jutranji’ (SES: 601). PL: *rân*, *rána*, adj. früh, frühzeitig; *rano*, früh, frühmorgens; *vzhŠt.* ~ SSKJ: *rán* -a -o prid. (â á) star. zgodnji jutranji; *ráno* prisl. ~ GPA: *ráni* -a -o ‘zgodnji, ran’ ~ CB: – ~ SSOG: –

razpraviti se ► [ras'prafti se] ‘sleči se’; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: *razpráвити*, -*právim*, vb. pf. 1) entkleiden; *r. se*, sich entkleiden ~ SSKJ: *razpráвити* -im dov. (á â) star. sleči ~ GPA: *razprávti se* dov. sleči se ~ CB: – ~ SSOG: –, toda *ra/e/zprávlati se* nedov. slačiti se

razstava ► ['rastava] ‘kopica 10 snopov’; izpeljano iz leksema *stáviti*, pslovan. **stāviti* ‘postavljati’, kar je vzročni glagol od pslovan. **stojāti* ‘stati’ in

prvotno pomeni *‘povzročati, da stoji’ (SES: 696, ESSJ III: 331). PL: *razstáva*, f. 3) več snopov vkup po koncu razpostavljenih, die Mandel, (tudi: *rázstava*) *Mur.*, *Cig.*, *C.* ~ SSKJ: *rázstava* in *razstáva* -e ž (á; â) nar. skupina navadno desetih pokonci postavljenih snopov ~ GPA: *rázstava* ž v kopico postavljeno snopje na njivi ~ CB: *razstava* ali *rastava* razstava, način zlaganja in sušenja snopja na njivi /.../; v razstavi je bilo postavljenih 10 snopov ~ SSOG: –

robec ▶ [rôbec] ‘naglavna ruta’; pslovan. **rôbьcъ* je manjšalnica od pslovan. **rôb* ‘kar je odsekano, odrezano, kos tkanine’ (SES: 626). PL: *rôbьcъ*, -bca, m. dem. *rob*; 3) das Tüchel (Halstüchel o. Sacktüchel) ~ SSKJ: *rôbec* -bca m (ô) 2. nar. ruta ~ GPA: *rôbec* m ženska naglavna ruta ~ CB: *robec* naglavna ruta ~ SSOG: *rôbec* -bca m ruta

ročka ▶ [rôčka] ‘vrč za pijačo’; izpeljano iz leksema *rôč*, pslovan. **rôčь* s prvotnim pomenom ‘posoda z ročajem’ (SES: 626, ESSJ III: 189). PL: *rôčka*, f. 3) der Henkelkrug, *Mur.*, *Št.-Cig.*, *Jan.*, *C.* ~ SSKJ: *rôčka* -e ž (ô) 1. posoda z ročajem, dulcem, pokrovčkom, zlasti za nalivanje, kuhanje ~ GPA: *rôčka* ž (lončeni) vrč za pijačo ~ CB: *ročka* 1. ročka (lončena posoda za pijačo, značilna po držalu) ~ SSOG: –

sep ▶ [‘sep] ‘zgornji, nasuti rob vinograda’; slovansko **sěpъ* je iz sed. osnove **sěpěšь* ‘suti’ (ESSJ III: 229). PL: *sěp*, *sěpa*, *sěpъ*, m. bes. der jährlich aufzuschüttende erhöhte Rand oberhalb eines Weingartens, *C.*, *Zora*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *sěp sěpa* m (ě é) nar. vzhodno zgornji, nasuti rob zlasti vinograda ~ GPA: *sěp* m (nasut zgornji) rob vinograda ~ CB: *sep* zgornji rob posamičnega predela vinograda, kjer so dobili kopači pijačo in se malo odpočili pred začetkom kopanja naslednjih redi ~ SSOG: *sěp sěpa* m zgornji, nasuti rob vinograda

sestrana ▶ [sɛst'ɾana] ‘sestrična’; izpeljanka iz leksema *sěstra*, pslovan. *sestrā* (ESSJ III: 230, SES: 651). PL: *sestrāna*, f. 1) die Cousine, das Geschwisterkind, *Cig.*, *Jan.* ~ SSKJ: *sestrāna* -e ž (ā) star. sestrična ~ GPA: *sestrāna* ž sestrična ~ CB: – ~ SSOG: *sestrāna* -e ž sestrična

sklizzek ▶ [sk'liski] ‘spolzek’; slovan. **sklízьkъ* ‘gladek, spolzek’ (ESSJ III: 242–243). PL: *sklízьkъ*, -zka, adj. schlüpfrig, *Jan.*, *C.*, *Mik.*, *Trst. (Let.)*, *Npes.-Vraz*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *sklízьkъ* -zka -o prid. (í) nar. 1. spolzek, drsen ~ GPA: *sklizki* -a -o spolzek ~ CB: –, toda *sklizko* ledeno, drseče ~ SSOG: –

skraja ► [sk'raja] 'od začetka, na začetku'; izpeljano iz leksema *krāj*, pslovan. **krājь* s prvotnim pomenom 'kar je odrezano, kjer je odrezano' (SES: 317, ESSJ II: 79). PL: –, toda *skrājema*, adv. 2) anfangs, *Bes.*; (prim. *skraja* = s kraja, anfangs, C.) ~ SSKJ: *skrāja* prisl. (á) star. od začetka, na začetku ~ GPA: *skràja* grdo, slabo ~ CB: – ~ SSOG: –

slatinka ► [s'la:tinka] 'steklenica za slatino'; izpeljano iz leksema *slátina* 'kisla mineralna voda', pslovan. **sóltina*, scslovan. *slatina* 'slanica, morje, močvirje' (ESSJ III 256, SES: 667). PL: – ~ SSKJ: *slátinka* -e ž (â) 1. nar. vzhodno steklenica za slatino ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

slatinšek ► [s'la:tinšek] 'steklenica za slatino'; izpeljano iz leksema *slátina* 'kisla mineralna voda', pslovan. **sóltina*, scslovan. *slatina* 'slanica, morje, močvirje' (ESSJ III: 256, SES: 667). PL: – ~ SSKJ: *slatinščák* -a m (â) nar. vzhodno steklenica za slatino ~ GPA: –, toda *slatinàršak* m (nekdanja) steklenica za mineralno vodo (1, 25 l) ~ CB: *slatinšak* 1. stara izvedba steklenice za kislo vodo (1,25 l) 2. izvirna glinasta posoda za kislo vodo ~ SSOG: *slátinščak* -a m steklenica za slatino

slivkati ► [s'li:fkati] 'ječati'; izpeljano iz pslovan. **slývaješь* 'oglašati se' z nedol. obliko **slývati*, *slýti* (ESSJ III: 261). PL: *slívkati*, -kam, -čem, vb. impf. kleinlaut weinen, schluchzen, C., *Vest.* ~ SSKJ: *slívkati* -am nedov. (î) nar. vzhodno dajati otožne, prošnje izražajoče glasove ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: *slívkati* -am nedov. otožno stokati zaradi bolečine

slok ► [s'lò:ki] 'suh'; pslovan. **sòlqkъ* 'upogljiv, upognjen' (SES: 670). PL: *slôk*, *slôka*, adj. 2) = suh, hager, mager, *Mur.*, *vzhŠt.-C.* ~ SSKJ: *slók* -a -o prid. (ô ô) 2. nar. suh, shujšan ~ GPA: *slôki* -a -o suh, slok ~ CB: *sloki* vitek, suh, slok ~ SSOG: –

spodbočki ► [spod'bò:čki] 'izpod čela'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen; morda je ob predlogu *spod* potrebno izhajati še iz leksema *oblôčki* 'obrvi', dem. oblike leksema *oblók* 'lok, krivina', pslovan. **ob-lqk* (ESSJ II: 235). PL: – ~ SSKJ: *spodbóčki* prisl. (ô) nar. vzhodno, v zvezi z gledati, opazovati izpod čela ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: *spodbóčki* prisl. izpod čela

spodnjica ▶ [s'pɔdn̩ca] 'spodnje krilo'; izpeljano iz *spódnji*, kar je iz prislova *spôdaj*, nastalega iz **jbzpodâ* 'od spodaj' + -j (SES: 686). PL: *spôdnjica*, f. 1) der Weiberunterrock, *Cig., LjZv., Bes.* ~ SSKJ: *spódnjica -e ž* (ô) spodnje krilo ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

step ▶ [s'tɛp] 'potepuh'; izpeljano iz leksema *tépsti se* 'potepati se, tavati', kar izhaja iz pslovan. **teptī* 'tepsti, tolči' (ESSJ IV: 171). PL: *stêp, stêpa*, m. 2) der Vagabund, der Lump, *C* ~ SSKJ: *stêp stêpa* m (ě ě) nar. postopač, potepuh ~ GPA: –, toda *stepūh* m kdor se veliko potepa, potepuh ~ CB: –, toda *stepač, stepūh* potepuh ~ SSOG: –

stepati se ▶ [s'tɛpati se] 'potepati se'; leksem je izpeljan iz pslovan. **tep-tī* 'tepsti', sloven. *tépsti* (ESSJ III: 96, IV: 171; SES: 552, 759). PL: *stêpati, -têpam, -pljem*, vb. impf. 3) s. se, = potepati se, *C.*; ~ SSKJ: – ~ GPA: *stêpati* nedov. 3. ~ se potepati se ~ CB: – ~ SSOG: –

stolec ▶ [s'tɔlec] 'stol'; izpeljanka iz leksema *stòl*, pslovan. **stolǔ* (SES: 700). PL: *stólac, -lca*, m. dem. stol; 1) das Stühlchen ~ SSKJ: *stôlec -lca* m (ô) 2. star. stol ~ GPA: *stòlec* m stolček ~ CB: *stolec* stol brez naslonjala (tri- ali štirinožni) ~ SSOG: *stólec -lca* m stol

strpeti ▶ [str'pɛti] 'potrpeti, počakati'; izpeljano iz leksema *trpéti*, pslovan. **trpěti* 'biti trd, otrpel, nepremično prenašati, trpeti' (ESSJ IV: 235–236). PL: *strpéti, -ím*, vb. pf. – s. se, sich enthalten, *Mur., C.* ~ SSKJ: *strpéti -ím* dov. (ě í) 2. star. potrpeti ~ GPA: *strpěti se* potrpeti, počakati ~ CB: – ~ SSOG: –

svaja ▶ [s'va:ja] 'prepir, razprtija'; izpeljano iz leksema **sǔvǎd'a*, kar se je razvilo iz **sǔvǎditi* 'prepirati se' (SES: 713, ESSJ III: 344). PL: *svāja*, f. der Hader, der Zwiespalt, die Zwietracht, *Cig., Jan., C., Mik., Npes.-Vraz, vzhŠt.* ~ SSKJ: *svāja -e ž* (ā) nar. vzhodno prepir, spor ~ GPA: *svāja ž* prepir, spor ~ CB: *svaja* prepir, zamera, spor ~ SSOG: *svāja -e ž* spor

svajevati se ▶ [svajǔ'vati, sva'jǔvati] 'prepirati se'; izpeljano iz leksema **sǔvǎd'a*, kar se je razvilo iz **sǔvǎditi* 'prepirati se' (SES: 713, ESSJ III: 344). PL: *svajeváti, -újem*, vb. impf. = svajati, *Npes.-Vraz, ogr.-M.*; *svájati, -am*, vb. impf. ad svaditi; s. se, hadern, *Cig.* ~ SSKJ: *svajeváti se -újem se* nedov. (á ũ) nar. vzhodno prepirati se ~ GPA: –, toda *svajǔvati se* nedov. prepirati se ~ CB: – ~ SSOG: –, toda *svajǔvati se -lem* nedov. prepirati se

svetek ▶ [s'vɛːtek] 'praznik'; izpeljano iz leksema *svét* 'sanctus', pslovan. **svĕtŏ* 'svet', kar se je razvilo iz ide. baze s pomenom 'praznovati, slaviti' (ESSJ III: 349). PL: *svĕtāk*, -*tka*, m. der Feiertag, der Festtag, *Cig.*, *Jan.*, *ogr.* -*Valj.* (*Rad*) – tudi: *svĕtāk*, *Valj.* (*Rad*). ~ SSKJ: *svétek* -*tka* m (ĕ) 1. star. praznik ~ GPA: *svétek* m (cerkveni) praznik ~ CB: *svetek* praznik ~ SSOG: *svétek* -*tka* m praznik

svetešnji ▶ [sve'těːšji] 'prazničen'; izpeljano iz leksema *svét* 'sanctus', pslovan. **svĕtŏ* 'svet', kar se je razvilo iz ide. baze s pomenom 'praznovati, slaviti' (ESSJ III: 349). PL: *svetĕšnji*, adj. festlich, *ogr.* -*M.*, *vzhŠt.* -*C.* ~ SSKJ: *svetěšnji* tudi *svétešnji* -*a* -*e* prid. (ĕ; ě) star. prazničen ~ GPA: *svetěji* *a* -*o* prazničen; nedeljski ~ CB: ~ SSOG: *svetěšji* -*a* -*o* prid. prazničen

svisli ▶ [s'viːsli] 'leseni obitek pri strehi'; pslovan. **sŕvisliŭ* je izpeljano iz prid. **sŕvislŭ* 'viseč, pravokoten, navpičen'; prvotni pomen leksema je 'del podstrešja na tramovih, ki štrli iz hišnega pročelja' (SES: 716). PL: *svísli*, f. 1) der überhangende Theil des Dachbodens an der Giebelseite, das Dachgesimse, *C.*, *Št.*, *Notr.*; – 2) an der Außenwand des Hauses angebrachtes Stangenwerk, um daran Kukuruz, Fisolen u. dgl. zum Trocknen aufzuhängen, *Mur.*, *C.* ~ SSKJ: *svísli* -*i* ž mn. (ī) prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena ~ GPA: *svísli* ž mn. (čelni) leseni obitek pri strehi (hiše ali hleva) ~ CB: *svisli* del ostrešja »cimprane« hiše ~ SSOG: *svísła*, *svísel*, ž mn. *svisli*

škaf ▶ [š'kaf] 'manjša lesena posoda z dvema ušesoma'; prevzeto iz stvnem. *skaf*, *skapf*, srvnem. *schaf* 'škaf'. PL: *škàf*, *škáfa*, m. das Schaff – prim. stvn. *scaf*, Mik. (Et.) ~ SSKJ: *škàf* *škáfa* m (ä á) 1. manjša, nizka, navadno lesena posoda z dvema ušesoma ~ GPA: *škàf* m lesena posoda, škaf ~ CB: *škaf* 1. škaf (lesena posoda za prenašanje in hranjenje tekočin) ~ SSOG: –

štalinka ▶ [šta'liːnka] 'svinjak'; izpeljano iz leksema *štála*, prevzetega iz srvnem. *stall*, -*lles* 'prostor za živino, hlev' (DLS: 227). PL: ~ ~ SSKJ: *štálínka* -*e* ž (ī) nar. vzhodno svinjak ~ GPA: *štálínka* ž (v hlevu) ograjen prostor za svinjo ~ CB: *štalinka* svinjak, sestavljen iz tesanih brun ~ SSOG: *štálínka* -*e* ž navadno stranski svinjak, manjši hlev

tetica ▶ [te'tica] 'teta'; izpeljano iz leksema *tĕta*, pslovan. **tetǣ*, kar je prvotno otroška beseda (SES: 762). PL: *tética*, f. dem. teta; *téta*, f. 1) die Mutter-

schwester, *Meg.*, *Alas.* ~ SSKJ: *tètica* -e ž (é) ljubk. teta ~ GPA: *tetìca* ž teta ~ CB: *tetica* teta ~ SSOG: –

težak ▶ [te'žak] 'najat kmetijski delavec, plačan na dan'; izpeljano iz nar. sloven. *têg* 'dnina', pslovan. **têgъ* 'vleka, vlečenje' (SES: 763). PL: *težák*, m. 1) der Tagelöhner ~ SSKJ: *težák* -a m (á) 1. // dninar ~ GPA: *težák* m dninar, delavec ~ CB: –, toda *težaki* 1. delavci, ki opravljajo težaška dela ~ SSOG: –

tunka ▶ ['tũka] 'okrogla, spodaj širša nizka posoda, zlasti za shranjevanje masti'; leksem je manjšalnica od *tũnja*, kar je prek srvnem. *tunna* 'kad, čeber, sod' in stvnem. *tunna* prevzeto iz srlat. *tunna* 'sod' (ESSJ IV: 792). PL: *tũnjka*, f. dem. *tunja*; ein kleiner Kübel, C.; der Fettkübel, Št.-Valj. (*Rad*). ~ SSKJ: *tũnjka* -e ž (ũ) nar. severovzhodno okrogla, spodaj širša nizka posoda, zlasti za shranjevanje masti ~ GPA: –, toda *tũja* ž lesena posoda za zaseko, mast ~ CB: *tũja* ali *tũnka* lesena posoda (v obliki odrezanega stožca) za shranjevanje zaseke in prekajenega ali posušenega svinjskega mesa ~ SSOG: *tũnka* -e ž navadno lesena, spodaj širša posoda za shranjevanje zaseke, prekajenega in popečenega mesa, raznih klobas in masti

večerko ▶ [ve'čę:rko] 'popoldne, od 3. ure do večera'; izpeljano iz leksema *večér*, pslovan. **věčerъ* (ESSJ IV: 286–287). PL: –, toda *večērka*, f. der Nachmittag (von 3 Uhr bis zum Abend, C.), *Mik.*, *Slom.*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: –, toda *večērka* -e ž (ě) nar. vzhodno del popoldneva, ki je bližje večeru kot poldnevu ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

vekati ▶ [ʔ] 'glasno jokati'; izpeljano iz onopatopeje *vé*, pslovan. **vę*, ki pognema pri jokanju nastale glasove (SES: 811). PL: *věkati*, -kam, -čem, vb. impf. laut weinen, jammern, schreien ~ SSKJ: *věkati* -am nedov. (ě) nar. (glasno) jokati ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

vnožati se ▶ [v'nõ:žati se] 'ne imeti veselja do česa, ne ljubiti se'; leksem izhaja iz pslovan. **mъnožāti* 'preveč biti' z narečnim prehodom vzglasnega sloven. *mn-* > *vn-* (ESSJ IV: 333). PL: *vnóžati se*, -a se, vb. impf. ich habe keine Lust, es verdrießt mich, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Mik.*, *vzhŠt.* ~ SSKJ: *vnóžati se* -am se nedov. (õ) nar. vzhodnoštajersko ne ljubiti se, ne dati se ~ GPA: *vnóžati se* nedov. upirati se, ne se ljubiti ~ CB: –, toda *vnožaje* obotavljanje, brezvoljnost ~ SSOG: *vnóžati se* -am nedov. ne ljubi se

vratnik ▶ [vrat'ni:k] 'ozara'; izpeljano iz leksema *vrát* 'kos zemlje na koncu njive, kjer se orač s plugom obrača nazaj, ozara', pslovan. **ob-vortō*, **vōz-vortō*, **u-vortō*, **vy-vortō* in **-vort'ō* 'obrat, obračanje' (ESSJ IV: 351–352). PL: *vratník*, m. 3) die Ackerwende, C. ~ SSKJ: *vratník -a* m (i) nar. vzhodnoštajersko travnat svet na koncu njive, kjer se pri oranju obrača plug ~ GPA: *vratník* m ozara ~ CB: *vratnik* ozek travnat obračalni pas na koncu njive ~ SSOG: –, toda *vratí -í ž*, mn. ozare

vrbača ▶ [vr'bača] 'vrba'; izpeljano iz leksema *vrba*, pslovan. **vŕrba* (in **vŕrbā*) (SES: 833). PL: *vrbáča*, f. der Weidenbaum, Mur., ogr.-C., vzhšt. ~ SSKJ: *vrbača -e ž* (á) nar. vzhodnoštajersko vrba ~ GPA: *vrbača ž* (stara) vrba ~ CB: – ~ SSOG: *vrbača -e ž* stara vrba

vrhnje ▶ [vr'xje] 'smetana'; izpeljanka iz leksema *vŕh*, pslovan. **vŕrxō* 'vrh' (SES: 835); k temu tudi *vŕhnje*, *vŕhnja* 'smetana, kajmak' (Skok III: 624). PL: *vŕhnje*, n. = smetana, das Obers, der Rahm, Guts., Mur., Št.-Cig., Jan., Mik., C. ~ SSKJ: *vŕhnje -a s* (ř) nar. vzhodno smetana ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: *vŕhje -a sr* smetana

zabrojen ▶ [zab'rojeni] 'zapackan'; izpeljano iz leksema *brója* 'mešanica, motnjava, umazanija'; prim. še prid. *brójav* 'umazan' (ESSJ I: 47). PL: –, toda *zabródi*, -*bródim*, vb. pf. 2) beschmutzen (bes. mit flüssigen Speisen); z. se, sich besudeln, SlGor.-C. ~ SSKJ: – ~ GPA: *zabrójeni -a -o* 'umazan s hrano' ~ CB: –, toda *brodeje* 2. stresanje hrane iz ust ali iztekanje slin po oblačilu ~ SSOG: –, toda *bródi* 2. polivati s tekočo hrano, posebno otrok ali starostnik

zamet ▶ ['zamet] 'otrobi, zmlet ječmen, koruza kot dodatek, primes krmi'; v nam dostopnih etimoloških slovarjih leksem ni pojasnjen. PL: *zamèt*, -*méta*, m. 1) dasjenige, was zur Mengung mit dem flüssigen Schweinefutter dient (Mehl, Kleien u. dgl.), Št. ~ SSKJ: *zámet -i ž* (á) nar. vzhodno otrobi, zmlet ječmen, koruza kot dodatek, primes krmi ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

zavekati ▶ [za'vɛ:kati] 'zajokati'; tvorjenka iz leksema *vékati*, kar je izpeljano iz onomatopeje pslovan. **vę*, ohranjene v sloven. *vě*, ki posnema pri jokanju nastale glasove (SES: 811). PL: *zavékati*, -*kam*, -*čem*, vb. pf. aufschreien, aufquäken, Cig. ~ SSKJ: *zavékati -am* dov. (ě) nar. (glasno) zajokati ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: –

zdavanje ▶ [z'da:vaʃe] 'cerkvena poroka'; tvorjeno iz prastarega iterativnega glagola *dávati* 'dajati' (ESSJ I: 95). PL: *zdávanje*, n. die Trauung, *Mur.*, *C.*, *vzhŠt.-Valj. (Rad)* ~ SSKJ: *zdávanje -a* s (â) nar. vzhodno cerkvena poroka ~ GPA: *zdávaʃe* s poročni obred, poroka ~ CB: *zdavaje* cerkveni poročni obred, poroka ~ SSOG: –

zmeziti ▶ [z'mɛ:ziti] 'zganiti'; dovršna oblika glagola *méziti* 'gibati, stresati' (ESSJ II: 182). PL: *méztiti*, -im, vb. impf. 1) bewegen, regen, schütteln, *Cig.*, *Jan.*, *C.*, *Poh.*; *m. se*, sich bewegen, sich regen, *Cig.* ~ SSKJ: *zméztiti -im* dov. (ē) nar. počasi, komaj zaznavno premakniti ~ GPA: – ~ CB: – ~ SSOG: *méziti -im* nedov. neprestano se premikati pri stanju, sedenju ali ležanju

židan ▶ ['ži:dani] 'svilen'; izpeljanka iz leksema *žída* 'svila', prevzetega iz stvnem. *sída* v enakem pomenu (DLS: 251). PL: *žîdan*, adj. = svilnat, seiden ~ SSKJ: *žídan -a -o* prid. (î) star. svilen ~ GPA: *žídani -a -o* svilen ~ CB: – ~ SSOG: –

žlahta ▶ [ž'la:xta] 'sorodstvo'; prevzeto iz stvnem. *slahta*, srvnem. *slahte*, *slaht* 'pokolenje, pleme, rod' (DLS: 252). PL: *žlâhta*, f. 3) die Verwandtschaft = die Verwandten – prim. stvn. *slahta*, srvn. *slahte*, Geschlecht, Gattung, *Mik.*, *C.* ~ SSKJ: *žláhta -e ž* (â) 1. pog. sorodstvo, sorodniki ~ GPA: *žláhta ž* sorodstvo, rodbina ~ CB: *žlahta* soordstvo ~ SSOG: –

žmetno ▶ [ž'mɛ:tno] 'težko'; pslovan. *žbmęnt- 'stiskajoč' (ESSJ IV: 471). PL: *žmętən*, -tna, adj. = težek, *Cig.*, *vzhŠt.*, *Volk.*, *Zora.* ~ SSKJ: *žméten -tna -o* prid. (ē) nar. vzhodno težek ~ GPA: *žméten -a -o* težek, naporen ~ CB: *žmetno* težko ali odveč ~ SSOG: *žméten -a -o* prid. 1. težek 2. težaven

žmikati ▶ [ž'mi:kati] 'mečkati'; prvotno *žbmýkati je tvorjeno iz pslovan. *žěti, *žbměšb 'pritiskati, stiskati' (ESSJ IV: 471). PL: *žmíkati*, -kam, -čem, vb. impf. pressen, auspressen, ausdrücken ~ SSKJ: *žmíkati -am* nedov. (î) 1. nar. vzhodno mečkati, tolči ~ GPA: *žmíkati* nedov. mečkati (v dlaneh) ~ CB: – ~ SSOG: *žmíkati -am/-čem* nedov. 1. SSKJ

Iz prikazanega gradiva je razvidno, da je le peščica Potrčevih pokrajinsko oz. narečno obarvanih izrazov, s katerimi »živo in pristno piše o kmečkem, bajtarskem ali kočarskem življenju, kakor ga je doživljal in spoznaval na

območju Ptujkega in Dravskega polja, Haloz ter Slovenskih goric« (Čeh 2006: 17), danes splošno knjižnih in nevtralnih; večina jih je namreč zvrstno, časovno ali ekspresivno zaznamovana. Besedje, s katerim se potrjuje Potrčeva izrazna pestrost, z vidika izvornosti ni pretirano raznoliko. Slovenskega izvora je 94 od 124 obravnavanih leksemov (75 %), 21 leksemov (17 %) je v različnih časovnih obdobjih prevzetih iz sosednjih stičnih jezikov, germanskega (67 %), romanskega (28 %), od tega polovica prek nemščine, in madžarskega (5 %), devet pa jih ostaja etimološko nepojasnjenih.

Na osnovi opravljenih primerjav in preverb v slovarjih, s čimer osvetlujemo dokumentiranost in semantiko obravnavanih leksemov ter njihovo živost v sodobnem prleškem narečju, je mogoče ugotoviti, da je izmed pregledanih slovarjev najbogatejši SSKJ, ki beleži 120 od 124 leksemov. Od tega jih je 114 pomensko prekrivnih, štirje pomensko prekrivni, a delno izrazno različni (*doklič, naton, podstenje, pošepniti*), eden (*svisli*) ne izkazuje v narečju in pri Potrču izpričanega pomena, pri enem (*ograd*) pomenska prekrivnost ni nedvoumno izražena, štirje, v današnjem živem narečnem govoru potrjeni izrazi pa v slovarju niso zapisani (*klučanja, pojas, stepati se, zabrojen*).

V Pleteršnikovem slovarju je zapisanih 112 leksemov, od tega so 103 pomensko prekrivni s pomeni, izkazanimi pri Potrču, šest jih je pomensko prekrivnih, a delno izrazno različnih (*klečanja, naton, podsenje, skrajema, večerka*), trije pa ne izkazujejo pri Potrču izpričanega pomena (*dohtar, frka, prezati*). Dvanajstih leksemov v slovarju ni zapisanih: *hupkati, napevati, pošepetnoti, preprast, slatinka; opravka, pikola, slatinšek, spodbočki, štalinka; podojen, zabrojen*. Prvih pet leksemov v današnjem živem narečnem govoru ni potrjenih, na pri Potrču v pripovedi izpričan pomen v slovarju nezapisanih deležnikov *podojen* in *zabrojen* pa kažeta pri Pleteršniku zapisana in v narečju živa glagola *podojiti* in *zabroditi*.

V Rajhovem slovarju *Gúčati po antùjoško* je Potrčeva izrazna pestrost potrjena s 103 leksemi. Od teh jih je 83 pomensko prekrivnih s Potrčevimi, 12 pomensko prekrivnih, a delno izrazno različnih: *ceker, gümla, ilovca, jenka, klečaja, kolomaja, majster, naton, slatinaršak, stepuh, svajüvati, tüja*, šest jih ne izkazuje pri Potrču izpričanega pomena (*hupkati, kamra, podsek, prezati, rabota, skraja*), pri dveh (*drežati, ogrebat*) pa pomenska prekrivnost s Potrčem ni nedvoumno izražena. Dvajsetih Potrčevih leksemov, od katerih jih je v SSKJ osemnajst zvrstno (narečno) zaznamovanih: *frka, jarčiti, jaskati, kajon, kraspati, napevati, navek, opravka, vrhnje, pošepetnoti, preprast, slatinka, slivkati, spodbočki, spodnjica, večerko, vekati*,

Rajhov slovar ne potrjuje, na pomen v tem slovarju nezapisanega deležnika *podojen* pa kaže zapis glagola *podojiti*.

Cerkvenjaški besednjak beleži 70 od 124 leksemov; od tega jih je 51 pomensko prekrivnih s Potrčevimi, šestnajst pomensko prekrivnih, a delno izrazno različnih: *ceker, deklina, gantari, gümla, ilofca, jenka, klečaja, koč-ka, kolomaja, naton, oprafca, pocije, pravača, sklizko, stepač/stepuh, težaki*, pri treh pa pomenska prekrivnost ni nedvoumno izražena (*osepnce, po-jas, rabota*). V slovarju nezapisanih je 54 Potrčevih leksemov, od katerih na pomen pri Potrču zapisanih glagolov *cmariti, črepati, opravlati, pipa-ti, vnožati se* kažejo v besednjaku zabeleženi glagolniki *cmareje, črepaje, opravlaje, pipaje, vnožaje*, na pomen nezapisanega deležnika *zabrojen* pa kaže glagolnik *brodeje*.

Najmanj leksemov, 46 od 124, je zapisanih v *Slovarju severovzhodnega ormoškega govora*, kar je mogoče pojasniti tudi s tem, da slovar prinaša narečno besedje s Potrčevim rodnim zgornjeprleškim govorom nestičnega spodnjeprleškega govora.⁴ Od tega je 28 leksemov pomensko prekrivnih s pomeni, izkazanimi pri Potrču, petnajst jih je pomensko prekrivnih, a delno izrazno različnih: *bogatun, dojitva, doklič, ilovača, jenka, klečaja, kokotič, krpele, naton, okinčiti, opravica, ra/ezpravlati se, svajüvati, vrati, meziti*, dva ne izkazujeta pri Potrču izpričanega pomena (*deklina, preza-ti*), pri enem pa pomenska prekrivnost ni nedvoumno izražena (*svisli*). V slovarju nezapisanih je 78 v Potrčevi prozi izpričanih leksemov, od katerih na pomen v slovarju nezapisanega deležnika *zabrojen* kaže glagol *broditi*.

Sklep

Potrč svojo v knjižnem jeziku in za vseslovenski prostor pisano pripoved zavestno barva z narečnimi in drugimi,⁵ zvrstno, časovno in ekspresivno zaznamovanimi izrazi, saj hoče ostati »zvest svojemu človeku, njegovemu mišljenju, čustvu in nagonu« (Čeh 2006: 17). Med narečnimi izrazi prevladujejo tisti, ki kažejo na širše področje rabe (z označevalnikom

⁴ Slovenska dialektologija deli prleško narečje na štiri govore (Kolarič 1968: 631): spodnjeprleški (vzhodno od črte Ormož–Ljutomer), mursko-ščavniško-spodnjepesniški ali srednjeprleški (obsega tudi vse spodnje Ptujsko polje), zgornjeprleški (nad Ptujem, Dravo in Pesnico) ter kujleški (zavzema gornje Ptujsko polje med Dravinjo in Dravo do črte Ptujška gora–Pragersko–Rače–Šentjanž ob Dravi).

⁵ Od teh v tem prispevku obravnavamo tiste, ki so v prleškem narečju še danes živi.

nar. vzhodno), sledijo jim v več narečjih ali narečnih skupinah rabljeni izrazi (z označevalnikom nar.) ter pokrajinsko označeni (označevalnik nar. vzhodnoštajersko). Med preostalimi so najštevilčnejši časovno (označevalnik star., raba peša, zastar., nekd.) in ekspresivno (označevalnik ekspr., ljub., slabš.) označeni. Sedem leksemov, v enakem pomenu kot pri Potrču potrjenih v živi prleški govorici, je danes splošno knjižnih in nevtralnih (*bajta, cekar, gumno, ročka, spodnjica, škaf, težak*).

Med narečnimi slovarji največ Potrčevih narečnih ali kako drugače označenih leksemov potrjuje severozahodni prleški govor, kot se govori na območju občine Cerkljenjak (*Gúčati po antújoško*). Petnajst Potrčevih leksemov je takih, ki niso zapisani v nobenem od narečnih slovarjev, čeprav jih je štirinajst zabeleženih v SSKJ in tudi zvrstno (nar., nar. vzhodno, enkrat nar. zahodno) zaznamovanih, iz česar je mogoče sklepati, da jih pisci narečnih slovarjev niso zabeležili, da v prleškem narečju ne živijo več ali pa so širše pokrajinsko obarvani in jih je Potrč poznal ter v svojo prozo vpletel iz drugih (sosednjih) narečij (npr. *jaskati*, v Pleteršnikovem slovarju s pokrajinsko oznako *javzhšt.*).

Krajšave in kratice virov

adj. – adjektiv, pridevnik, adv. – adverb, prislov; agr. – agronomsko; avstr. – avstrijsko; bav. – bavarsko; ben. – beneško; coll. – collectivum, zbirno ime; conj. – conjunctio, veznik; dem. – deminutivum, pomanjševalna beseda; dial. – v dialektu; dov. – dovršno; dvovid. – dvovidsko; ekspr. – ekspresivno; f, f. – femininum, samostalnik ženskega spola; fr. – francosko; furl. – furlansko; gl. – glej; ide. – indoevropsko; impf. – imperfectivum, nedovršen glagol; it. – italijansko; knjiž. – knjižno; kor. – koroško; lat. – latinsko; ljubk. – ljubkovalno; m, m. – moški spol; madž. – madžarsko; mn. – množina; n, n. – neutrum, samostalnik srednjega spola; nar. – narečno; nav. – navadno; nedov. – nedovršno; nekd. – nekdanj; nem. – nemško; pf. – perfectivum, dovršen glagol; pl, pl. – plural, pluralis, množina; pog. – pogovorno; prid. – pridevnik; prim. – primerjaj; prisl. – prislov; pslovan. – praslovansko; rom. – romansko; s, sr – srednji spol; sed. – sedanjik; sevit. – severnoitalijansko; slabš. – slabšalno; slovan. – slovansko; sloven. – slovensko; srlat. – srednjeveškolatinsko; srvn., srvnem. – srednjevisokonemško; star. – starejše; stcslovan. – starocerkvenoslovansko; stvn., stvnem. – starovisokonemško; štaj. – štajersko, vb. – verbum, glagol; vez. – veznik; zastar. – zastarelo; drugo: CB – Cerkljenjaški besednjak; DLS – Deutsche Lehnwörter im Slovenischen Striedter-Tempsove; ESSJ I-V – Bezlajev Etimološki slovar slovenskega jezika; GPA – Gúčati po antújoško; PL – Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar; SES – Snojev Slovenski etimološki slovar; SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika; SSOG – Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom

Viri in literatura

Viri

Ciril Paluc, 2010: *Cerkvenjaški besednjak – Antujoški besednjak*. Maribor.

Ivan Potrč, 2012: *Prepovedano življenje*. Maribor.

Bernard Rajh, 2010: *Gúcati po antújoško*. Maribor.

Ciril Vnuk, 2012: *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom*. Ormož.

Literatura

France Bezljaj, 1976–2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana.

Jožica Čeh, 2006: O Potrčevi predvojni pripovedni prozi. *Jezik in slovstvo*, let. 51, št. 5, str. 15–23.

Rudolf Kolarič, 1968: Prleško narečje. *Svet med Muro in Dravo*, Maribor, 630–650.

Maks Pleteršnik, 2006: *Slovensko-nemški slovar (1894–1895): transliterirana izdaja*. Ljubljana.

Petar Skok, 1971: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (A–J)*. Zagreb.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana 1995.

Marko Snoj, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana.

Hildegard Striedter Temps, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin.

Jože Toporišič, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana.

Zinka Zorko, 1998: *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. Maribor.

DIALECTAL ELEMENTS IN POTRČ'S PRE-WAR SHORT STORIES

Summary

The article concentrates on dialectal features, mostly on lexis in Potrč's pre-war short stories. The collection of these stories was published under the title *Prepovedano življenje* (*The Forbidden Life*) by the Litera publishing house in 2012. Potrč wrote his works in the Slovene standard language and he consciously left out the phonetic, morphologic as well as word formation features of his native language. Therefore vocabulary, that was labelled by dialect, that was sometimes also chronologically and expressively marked and was excerpted from the richness of Prlekija vocabulary, can be found. Vocabulary that proves Potrč's expressive diversity is, from the point of view of its origin, not so diverse. 75% of lexemes are of Slavic origin, 17% were in different periods taken from neighbouring contact languages – mostly Germanic (67%), 8% of the lexemes is etymologically unexplained. Comparisons and checking made in vocabularies, which try to present the documentation and semantics of the researched lexemes vividness in the contemporary Prlekija dialect, show that the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (*Dictionary of the Slovene Standard Language*) is the richest among the checked vocabularies, for it contains 120 of 124 lexemes used by Potrč. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (*Dictionary of the Slovene Standard Language*) is followed by *Pleteršnikov slovar* (*Pleteršnik's Dictionary*) with 112 lexemes, *Gúcati*

po antùjoško (*To Speak in the Northwest Prlekija Dialect*) with 103 lexemes, *Cerkvenjaški besednjak* (*Cerkvenjak Vocabulary*) with 70 and *Slovar severovzhodnega ormoškega govora* (*Dictionary of the Northeast Ormož Language*) with 46 lexemes. Among the dialect dictionaries the most of dialect or otherwise determined lexemes used by Potrč can be found in the northwest Prlekija dialect spoken in the area of Cerkvenjak municipality (*Gúčati po antùjoško – To Speak in the Northwest Prlekija Dialect*). Fifteen of Potrč's lexemes are not recorded in any of the dialect dictionaries, although fourteen of them are listed and their genre (dial., dial. east, once dial. west) is determined in the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (*Dictionary of the Slovene Standard Language*). Due to this fact one can conclude that the authors of dialect dictionaries did not record these lexemes, that they are not used in the Prlekija dialect anymore, or that they are regionally widespread and Potrč knew them and he therefore also used lexemes from other (neighbour) dialects in his short stories.

MUNDARTLICHE ELEMENTE IN POTRČS VORKRIEGSKURZPROSA

Zusammenfassung

Der Artikel konzentriert sich auf die mundartlichen Eigentümlichkeiten, vor allem auf die Lexik in Potrč Vorkriegskurzprosa. Eine Auswahl dieser Prosa erschien im Jahr 2012 bei dem Litera Verlag unter dem Titel *Prepovedano življenje* (*Verbotenes Leben*). Weil Potrč in der Standardsprache schrieb, wobei er bewusst die Phonetik- und Morphologie-, manchmal auch Wortbildungsbesonderheiten seiner Muttersprache aufgab, ist in seiner Erzählungen der mundartliche, teilweise auch zeitlich und expressiv gezeichneter Wortschatz bemerkbar, den er aus dem reichen Prlekija-Wortschatz schöpfte. Der Wortschatz, mit dem Potrč's Ausdruckskraft bestätigt wird, ist aus der etymologischen Sicht nicht besonders vielfältig, denn 75 % der analysierten Lexeme sind slawisches Ursprungs, 17 % wurden in verschiedenen Zeitperioden von den benachbarten Kontaktsprachen übernommen, die meisten sind germanischen Ursprungs (67 %), 8 % der Lexeme sind etymologisch ungeklärt. Auf der Basis von den durchgeführten Vergleiche und Kontrollen in den Wörterbüchern, womit die Dokumentierung und die Semantik der analysierten Lexeme und deren Benutzung in dem heutigen Prlekija-Dialekt beleuchtet werden, kann man feststellen, dass unter den durchgesehenen Wörterbüchern das *Wörterbuch der slowenischen Standardsprache* (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*) von dem Inhalt der reichste ist, denn er beinhaltet 120 von 124 Potrč's Lexeme. Es folgen der Reihe nach das *Pleteršnik's Wörterbuch* (*Pleteršnikov slovar*) mit 112 Lexeme, *Gúčati po antùjoško* (*Wörterbuch des nordwestlichen Prlekija Dialekts*) mit 103 Lexeme, das *Cerkvenjak Wörterbuch* (*Cerkvenjaški besednjak*) mit 70 und das *Wörterbuch der nordöstlichen Ormož/Friedau Sprache* (*Slovar severovzhodnega ormoškega govora*) mit 46 Lexeme. Bei den mundartlichen Wörterbüchern werden die meisten von Potrč benutzten mundartlich oder anderswie markierten Lexeme als nordwestliche Prlekija-Dialekt, wie sie in der Cerkvenjak/Kirchberg in den Windischen Büheln Stadtgemeinde gesprochen wird, bestätigt (*Gúčati po antùjoško*). Fünfzehn von Potrč's Lexemen sind in keinem Mundartwörterbuch registriert, obwohl vierzehn im *Wörterbuch der slowenischen Standardsprache* (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*) notiert und auch Varietätsbestimmt (nar. (Dialekt), nar. vzhodno (Dialekt öst.), einmal nar. zahodno (Dialekt west.)) sind. Man kann daraus schließen, dass die Lexeme von den Schreibern der Mundartwörterbüchern nicht registriert wurden, dass sie heute in dem Prlekija-Dialekt nicht mehr benutzt werden oder dass sie regional breiter gekennzeichnet sind und Potrč sie von den anderen (Nachbar-) Dialekten kannte und in seiner Prosa benutzte.